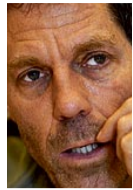

Rosad premiär för israelisk koreograf

En av världens främsta koreografer, Ohad Naharin, samarbetar med Riksteatern i föreställningen Kamuyot som hade premiär i Hallunda i helgen. Sexton unga dansare från hela världen deltar i en interaktiv föreställning

som blandar genrer, bryter ner gränser och visar nya möjligheter. Fram till maj nästa år turne-

Ohad Naharin

rar Kamuyot på högskolor och gymnasier, men offentliga föreställningar kommer också att ges på många orter.

Bakom Kamuyot står Ohad Naharin (född 1952 i Israel), konstnärlig ledare för Batsheva Dance

Company och en av världens främsta och mest hyllade koreografer.

VID

Den israeliske koreografen Ohad Naharin repeterar med dansare på Judiska teatern. FOTON: SCANPIX

Min nästa är min chans och jag är hans

Emmanuel Lévinas förnyade det mänskliga tänkandet. Han såg etiken som den första och förnämsta filosofin. Tesen förekom som överskrift till en essä 1984 och visar att den är hans väsentliga ärende, något genomgående i hans författarskap alltsedan krigsåren.

Det var bittra erfarenheter att som jude – men fransk krigsfånge – sitta i tyskt fångläger under andra världskriget. Han insåg klart att ontologin, läran om varandet, inte kan förklara vad som är ett människovärdigt liv. För en hammare är det ingen skillnad på att slå en spik eller en människa i huvudet. Existensen kan alltså inte ge oss ett värdigt liv. Det kan bara essensen som människa.

Lévinas föddes i den litauiska staden Kaunas den 12 januari 1906 och skulle för något år sedan ha blivit hundra. Men han gick bort på juldagen 1995,

alltså på Jesu Kristi födelsedag för tolv år sedan. Det är ett bra stöd för minnet. Denne judiske filosof, som i liv och författarskap ofta anknöt till sin religions urkunder, tvekar nämligen inte att sträcka sig efter Guds son. Han gör det på ett sätt som fått kännarna att jämföra med Sören Kierkegaard.

Mänsklig strävan är i vågens och vindarnas nåd, tills man finner den Högste i mänsklig gestalt. Sökandet får inte bli ett slutet system, som stänger Gud ute. Religion som filosofi blir då ett helgerån. Kan det vara så att det som för Kierkegaard är Gud mitt ibland oss återkommer i Lévinas' beskrivning av det mänskliga ansiktet?

När tyskarna 1940 invaderade Frankrike blev Lévinas omringad och tvingades överlämna sig. Han fick pröva livet som tyskarnas fånge i ett läger utanför Hannover, där han fick sitta till krigsslutet.

Tack vare den tredje Genèvekonventionen slapp han koncentrationslägren, men fick likväl uppleva förnedring i specialbaracker för judiska fångar. Ingen fick utöva sin religion och fångarna behandlades som apor. Filosofen tvingades hugga gränslösa mängder ved. De andra såg honom ofta anteckna i en liten bok. Det kan ha varit tankar som skulle bli de två essäer som gavs ut 1948; dels en presentation av Heideggers filosofi, dels Tiden och den Andre.

Tack vare filosofen och vännen Maurice Blanchot slapp Lévinas hustru deporteras. Denne riskerade sin egen välfärd när han såg till att Lévinas kunde hålla kontakten med sin familj. Andra släktingar hade inte samma tur: Hans svärmor blev bortförd och hördes aldrig av. Hans far och bröder mördades av SS i Litauen.

Lévinas återvände efter kriget till Frankrike, där de flesta av hans verk kom till. I sin ungdom hade han fått en sedvanlig judisk utbildning i Litauen. Mot slutet av sitt liv blev han av den gåtfulle Monsieur Chouchani invigd i Talmuds mysterier.

Ett par decennier efter kriget blir Lévinas en ledande tänkare i den intellektuella kretsen kring Jean Wahl. Han bygger i Dostojevskijs anda på ansvaret för andra och framställer för första gången i filosofins historia anspråket att etiken är filosofins spets. Den Andre går inte för sinnet att komma åt. Han kan inte göras till objekt för analys. Filosoferna har tidigare gjort misstaget att se människan endast som en spillra i världens totalitet. Lévinas' löser henne ur världen och ger mig en medmänniska jag har ansvar för. Etiken vitalise-

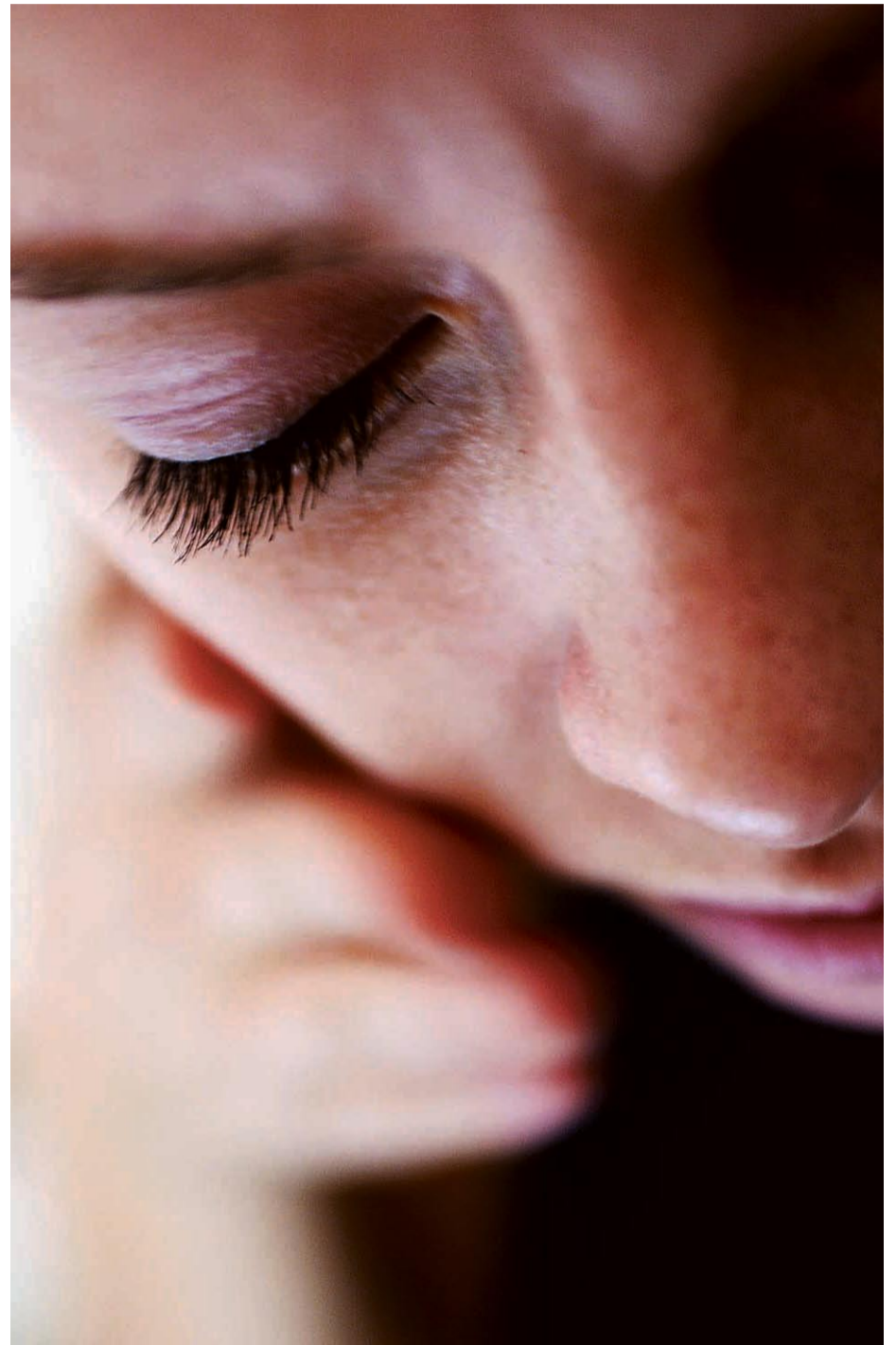

FOTO: SANDRA QVIST / SCANPIX

Människan är Guds avbild och man måste närma sig henne med vördnad. I den andres ansikte, menade Lévinas, finns inbjudan till Guds rike.

ras och tar ontologins plats, i samma mån som vi tar människan på allvar. Man måste närma sig i vördnad Guds avbild. Människan är ingen neutral materia. Ber man den sjuke legitimeras sig, har han åter förvisats till totaliteten i världen.

Etiken härleds alltså direkt ur mötet med min medmänniska. Att stå ansikte mot ansikte ger allvar. När någon uppenbarar sig kan frestelsen att döda rentav infinna sig. Man önskar företräde och kontroll. Men i samma stund förbjuds man av ansiktet att göra så: Du skall icke dräpa. En inbjudan till Guds rike står att läsa i främlingens drag.

Bland Lévinas' många verk märks Totalité et infini (1961) och Autrement qu'être ou au-delà de l'essence (1974). Båda finns på engelska. Översättningarna Etik och oändlighet samt Tiden och den andre är utgivna av Symposion. Litteraturen om Lévinas tillväxer dramatiskt efter hans död.

Kay Pollak låter i sin film Så som i himmelen prästfrun säga: "Det finns ingen synd!" Har kyrkan uppfunnit synden, gjort den till sitt verktyg, för att få makt över oss? Lévinas formulerar sig så här: "Det är av yttersta vikt att veta om vi är duperade av moralen." Inför medmänniskan

befinner jag mig redan mitt i etiken, inte i en teori om världen. Det innebär att mitt ansvar inte kan härledas ur idéer eller förhållanden. Det föregår dem som mitt uppdrag. Det är medfött, åtföljer mig på vägen och ger mening också åt mina begränsningar, min synd.

Lévinas' ord om etiken som den förnämsta filosofin degraderar det traditionella sättet att filosofera till andra plats efter plikten mot den Andre. Inget i denna världen får ta människans plats. Om vi är gudomliga blir också vårt lidande gudomligt.

ANDERS BYLANDER

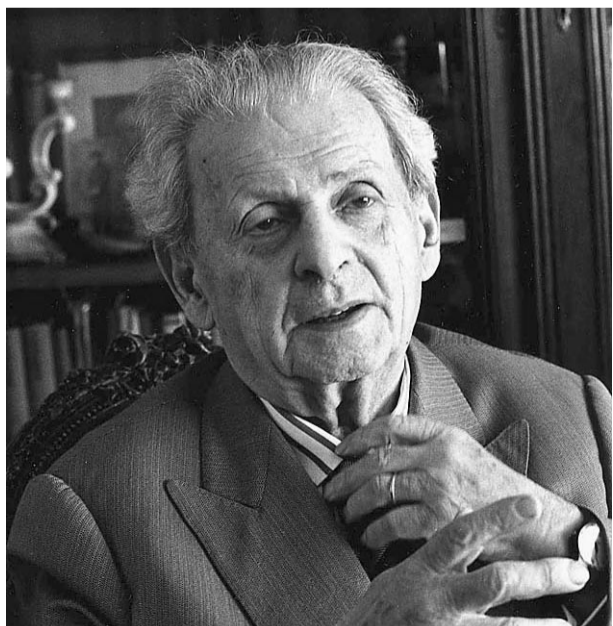

FOTO: SCANPIX

Den franske filosofen Emmanuel Lévinas har jämförts med Sören Kierkegaard.